

1941

OKTOBER

Kia!t!ó SZó

SZERKESZTI D^r TAVASZY SÁNDOR

TARTALOM : László Dezső: A református egyház nemzeti szolgálata. — Tavasz
Sándor: A református intelligencia és az egyházi sajtó. — Farkas Jenő: A nevelés forra-
dalma. — Erdélyi egyházi élet. — Irodalom. — Hireink.

Legújabb kiadványok:

Kaphatók az „Ifjú Erdély” Iratterjesztésében.

Barth Károly és Barth Henrik: Szempontok a Szentlélekről szóló tanhoz.

Fordította: Kozma Tibor, ára 2.— P.

Kálvin János: Magyarázata Máté, Márk és Lukács összhangba hozott evangéliumához. Fordította: Rábold Gusztáv. A Synoptikus evangéliumokról szóló Kálvin-Kommentár II. kötete. Ára 6.— P.

Kapható még: Kommentár a Synoptikusokhoz, I. kötet. II. kiadás, ára 6.50 P. Előkészületben a III. kötet. (6.— P.)

Juhász István: A reformáció az erdélyi románok között. 276 oldal, ára 6.— P.

W. Lüthi—Nagy István: Az eljövendő egyház. (Dániel próféta igehirdetése.) 2.— P.

Horváth Jenő: Az egyház világmissziója. „Élő Könyvek” 30. sz. —.40 P.

Kádár Géza: Ha meghalunk, az Úrnak halunk meg. Temetési beszédek. Szerző kiadása. 170 oldal. Ára 6.— P.

IKE-jelvény, három színben zománcozva, az IKE-központ hivatalos kiadványa (csak 10-nél több példány rendelhető), ára darabonként —.50 P.

IKE-tagkönyv, kedvezményes utazásokon is használható; a központ hivatalos kiadványa (csak 20-nál több példány rendelhető), ára darabonként —.10 P.

Dr. Sebestyén Jenő: Mi a jegyesség? ára 10 fillér.

Dr. Kiss Ferenc: Hogyan készüljünk a házasságra? ára 10 fillér.

Zengjen Hálaének. IX-ik, legújabb kiadás, ára 40 fillér.

A mi dalaink. VI-ik, legújabb kiadás, ára 60 fillér.

Bántó Terecsi: Ibolyavirág. Kis színdarab gyermekeknek egy felvonásban, dalbetéttel, ára 20 fillér.

KIÁLTÓ SZÓ

SZERKESZTI: DR. TAVASZY SÁNDOR // FŐMUNKATÁRSÁK: BIRÓ SÁNDOR ÉS LÁSZLÓ DEZSŐ.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: KOLOZSVÁR, HITLER ADOLF-TÉR. (REF. THEOLOGIA.)

Kéziratok, előfizetési díjak ide küldendők. — Előfizetési díja félévre 2 Pengő, egész évre 4 Pengő.

XV. ÉVFOLYAM

1941 OKTÓBER

10. SZÁM

A református egyház nemzeti szolgálata.

— Reformációt elmélkedés. —

Az ország bűne miatt sok annak
a fejedelme: az eszes és tudós ember
által pedig hosszabbodik annak fenn-
állása. Példabeszédek 28: 2.

I.

Az ma már mindenki által elfogadott igazság, hogy a reformáció igazi lényege szerint a **hitnek**, vagy más szóval a vallásnak a nagy ügye, tehát igazi magvában nem nemzeti, társadalmi vagy kulturális mozgalom, hanem hitbeli megújulás. — Ezt az alapítélt minden reformációi ünnepen a leghatározottabban le kell szögeznünk. De nem szabad elhallgatnunk azt sem, ami ebből az alapvető igazságból szervesen és önként következik: éppen azért, mivel a reformáció az emberi élet legbensőbb gyökerében: a hitben hozott megújulást, következőképpen hatásában az egész egyéni és közösségi emberi életre nézve kimondhatatlan áldásokat jelent. A reformációban a hit az őt megillető helyre, az emberi élet központjába került, s ennél fogva természetesen vonta bele hatásának körébe az emberi élet minden szeletét. Történelmi igazság, hogy a reformáció által hozott hitbeli megújulás a legszervezebben kihatott azoknak a nemzeteknek életére, amelyekben a reformáció életerőre kapott. A hitből és hitben élő reformációból új nemzetszemlélet, új politikai és kulturális parancsok következtek. Nem távoztunk el tehát a hit alapjáról, ha most kizárólag csak azzal a kérdéssel foglalkozunk, hogy mi volt a magyar református emberek és az egész magyar református egyház történelmi küldetése a magyar nemzet és Magyarország életében.

II.

Bethlen Gábor a lelkipásztorok családtagjait nemesítő oklevelének jellegzetes jelmondata: **Arte et Marte dīmicandum**, fegyverrel és

tudománnyal kell harcolni, — örökre megszabja a református egyház nemzeti küldetését. Mi mindenek előtt harcba küldött és harcos egyház és nemzetség vagyunk. Azok is voltunk születésünktől kezdve, és ha megszűnünk harcos egyház lenni, meg is haltunk mindörökre. A kérdés csak az, hogy mi ennek a meg nem szüntethető harcnak a célja? Ki a mi ellenségünk? A kérdésre nagyon pontosan meg kell adnunk a választ! A mi örök ellenségünk, amely **Luther** éneke szerint „háborog velünk“, nem ez vagy az az ember, ez vagy az az egyház, ez vagy az a politikai párt vagy társadalmi réteg, hanem az egyéni és közösségi életet kirabló, eltorvasztó, lekötöző, rabigábahajtó **bűn**. Ez a bűn nem valami papos theologiai fogalom, nem valami elvont képzet, hanem szörnyen élő valóság, amely nem engedi, hogy egyénileg és közösségekben azok legyünk, akik szeretnénk lenni, akik tudnánk lenni. Ez a bűn nem a prédikációk és theologiai elmélkedések betűvilágában, hanem a mi mindennapi életünk egyes kis és nagy jelenségeiben él. Éppen az a legravaszabb taktikája, hogy élő valóságát el akarván álcázni, azt akarja különösen az intelligens emberekkel elhitetni, hogy ő nem az emberi élet valóságos világában, hanem csupán csak a kegyes írók kegyes könyveiben él.

Ez a bűn az egyéneket és közösségeket egyaránt rabságába hajtja; hatalmas csapásaitól még a legigazabb egyház sem mentes. Nekünk ezzel a bűnnel szembe kell szállanunk. Ebben a szörnyű harcban néha úgy látszik, hogy emberekből álló közösségeket, pláne egyházakat támadunk. Az igazság pedig az, hogy minden ilyen harcunkban az illető közösségben élő emberért küzdünk, annak a megszabadulásáért, igazabb, teljesebb életéért.

A református egyház sohasem hirdetett harcot

magyar ember és magyar ember között, sohasem izgatta a saját hiveit más egyház hivei ellen, de azért mindig küzdött és mindig is fog küzdeni, hogy nemcsak a saját hivei, hanem az összes magyar emberek számára az egész országnak és nemzetnek a megmozgatásával olyan életszínvonalat teremtsen, amilyen nem a történelmi szükség, a szociális helyzet, hanem maga az élő Isten követel tulajdon gyermekei számára. Ez a mérték pedig minden emberi mértéket és igényt felülhalad, mert mindeniknél magasabb.

Ennek az egyházunk által a magyar emberek érdekében a bűn ellen vívandó harcnak a nagy fejedeleme két eszközét jelölte meg: a fegyvert és a tudományt. A fegyver legtagabb értelmében jelenti a legszélesebbkörű államvezetést, a tudomány pedig a legegyetemesebb értelemben vett művelődést.

A sajátos református hitből sajátos politikai, magyarul államvezetési parancsok és sajátos kultúrális, magyarul művelődési igények következnek. A közösségi életnek erre a kettős oldalára, vonatkozására mutat rá a mai íge.

III.

Az Ige első fele negative, tagadólag, a hiányra mutatva, tünteti fel a mi sajátos feladatunkat: **az ország bűne miatt sok annak a fejedelme.** Ez a tétel pozitíve azt jelenti, hogy a bűn miatt van egy időben több fejedelme az országnak, vagy az ország bűne miatt kell sűrűn változtatni az egyedül uralkodó fejedelmeket. Itt a fejedeleme szót szellemi értelemben is vehetjük, s akkor a tétel azt jelenti, hogy a bűn az oka annak, ha egyszerre több kormányzati igénnyel rendelkező, magát uralkodónak tartó gondolat küzd az uralomért az ország és nemzet életében. Isten Igéje szerint az ország Isten szolgálója az Isten gyermekeinek javára, hogy kellő gondoskodás történjék a polgárok külső jólétéről, és biztosíttassanak az emberi élet külső feltételei. Ezt a fontos feladatot, amely lényegében az örök bűn elleni szüntelen való harcot jelenti, annál inkább be tudja tölteni egy ország, minél egységesebb vezetés és kormányzás alatt él, minél inkább csak egy igazán szolgálni tudó fejedelme, minél inkább egyetlen irányító fejedelmi gondolat van.

A református egyház igen gyakran sajátos egyházi érdekeinek háttérbe szorításával is megteff mindent azért, hogy egyre inkább szolgálja az ország kormányzásának belső egységét. A református fejedelmek egész népük jövőjéért harcoltak, ha harcba elegyedtek a római katolikus Habsburgokkal. Ki merné azt mondani, hogy **Bocskay, Bethlen, Rákóczy György** fejedelmi kormányzása, vagy politikai programja egy felekezetnek, a reformátusságnak a kizárólagos érdekeit szolgálta? Hozzánk egészen méltatlan a felekezetieskedő magyarság. Mi sohasem

voltunk a magyarság egységét megbontó egyik magyar felekezet, hanem mindig történelmi hivatással megáldott magyar egyház voltunk. Azonos hitű magyarok legszorosabb összefogása nem más hitű magyarokkal szemben, hanem egyetemes magyar célok szolgálatára. Minél mélyebb volt egy kor reformátusságának a hite, annál egyetemesebb és egységesítőbb erőt képviseltünk a nemzet életében. Sokan mondják, hogy a magyar élet legszörnyűbb átka az, hogy négy egyházban vagyunk megszervezve. Oh milyen jó volna, ha az ilyen szörnyűségeken eltűnődő magyarok legelőször azt a szűk pártszempontot zárnák ki magukból, amely alapján a magyarság ezerszer élesebben van nem négy, de ha kell, még többfelé is széttagolva. A magyar egyházak mindig centripetális és sohasem centrifugális erőt jelentettek a nemzet életében. Az egyházak voltak azok a fórumok, ahol a nemzet fiai társadalmi osztályra, foglalkozásra és pártra való tekintet nélkül igazi testvéri közösségben találkozhattak.

Ebből a szempontból kettős feladata van a mai egyháznak. Mindenekelőtt saját tagjait kell a legtestvéribb közösségbe szerveznie, másfelől a magyarság életén belül a legegyetemesebb és legátfogóbb magyar gondolatnak kell a kivászává lennie. Ezt a kettős feladatot annál hívebben tölti be az egyház, minél inkább az **egy** Isten dicsőségét szolgálja.

IV.

Alapigénk másik fele az egyház **kultúrális** jelentőségét hangsúlyozza, amikor azt mondja: **„Az eszes és tudós ember által hosszabodók az ország fennállása.”** Amikor ezt azt az ígét halljuk, lelki szemeink előtt hatalmas szellemtábor elevenedik meg. Látjuk magunk előtt a nagy fejedelmek, földesurak, városi tanácsok védelme alatt működő prédikátorok, tanítók, professzorok, írók, költők és művészek végtelen sorát. Azokat az eszes és tudós embereket, akiket a templomok mellé emelt kollégiumok végtelen gazdagságban ontottak ki, ismét nem felekezeti érdekek, hanem az egyetemes magyarság szolgálatára. Ebből a szempontból országos viszonylatban különösen az erdélyi kollégiumok tűntek ki. Az elmúlt huszonkét év alatt igazán meglátszott, hogy milyen megtartó erő nemzetünk életében egy-egy falusi vagy városi tanító és lelkipásztor, egy-egy kollégiumi tanár, hiszen majdnem teljes mértékben csak ők képviselték a magyar szellemi kultúrát.

Kell-e egy hozzánk hasonló kis népnek a fiai előtt külön hangsúlyozni azt, hogy milyen óriási jelentősége van az igazi szellemi kultúrával rendelkező vezető osztálynak. A kis népeknek minőségben kell pótolniuk a mennyiségi hiányokat. Hol képződtek erkölcsi, szellemi és társadalmi minőség szempontjából a mi kollégiumaink neveltjeinél derekabb magyarok?

Ahol, egyházunk neveltjei őrseget állanak, nemzeti szolgálatot végeznek, gyógyítanak, közgazgatnak és tanítanak, református igazságok válnak nemzetmegtartó erővé anélkül, hogy hivalkodva kürtölnék világga református mivoltukat. Igen, mert a református lélek nem jelzőinek örökös emlegetésével, hanem a legkülönbözőbb alkötásokba való alázatos f. lszívódásával igazolja önmagát.

Ezen a téren sem kétséges a mi kötelező feladatunk. Az igazi történelmi alapokon nyugvó magyar nemzeti műveltséget kell szolgálnunk a legegységesebb szempontok szerint. Arra kell törekednünk, hogy ne csak mi maradjunk és váljunk igazi szellemi és erkölcsi magyar emberekke, hanem a mi hatásunkra és példákra minél többen váljanak ilyen magyarokká.

V.

Azt azonban sohase feledjük el, hogy a református ember a maga erejéből sohasem lehet egységesítő erő és igazi szellemi tényező nemzete életében. A nemzeti bűnök szétrágják az egységet és letompítják a szellem életét. Ilyen magyarokká csak az **Isten által** lehetünk. Előtte

kell bűneinket igazán megbánnunk és levetkeznünk, az általa nyert hitből kell súlyos nemzeti feladatainkhoz erőt merítenünk, Krisztustól kell az áldozatrakész keresztet hordozó magyar élet törvényeit megtanulnunk. Tehát nemcsak a ketős nemzeti feladatra, hanem e feladatok betöltéséhez oly nélkülözhetetlen fontos erőforrásra is rá kell mutatnunk. Minél több erőt merítünk ebből a forrásból, annál diadalmasabb; erőteljesebb és termékenyebb lesz külső nemzeti szolgálatunk. A bibliát olvasó, úrvacsorával rendszeresen élő, theologiai kérdésekkel foglalkozó és élő hittel imádkozó nagy református fejedelmek, politikusok, tudósok és költők példája erre is elkötelez. Több hitre, több bűnbánatra, több krisztuskövetésre van szükségünk, hogy a mai történelmi fordulóban, ahol éles jelei vannak a magyar elkülönülésnek, egységet alkotó nemzeti erő lehessünk. Több hitre, több bűnbánatra és krisztuskövetésre van szükségünk, hogy a mai történelmi fordulóban, ahol egyre inkább a mennyiség és az anyagi erő számít, a szellemi minőségnek és a szellemi erőnek lehessünk harcos katonái.

LÁSZLÓ DEZSŐ.

A református intelligencia és az egyházi sajtó.

Egyházunknak életbevágó feladata intelligenciájának református szellemű nevelése. A román uralom alatt minden egyházi nevelő és szervező munkát nagyon elől kellett kezdenünk. Elsősorban a gyermekeken, akiket a Vasárna i Iskolában neveltünk és ott szerveztünk meg, az Ifjúságot az Ifjúsági Keresztyén Egyesületben, a női táborát a Nőszövetségben. A legtöbb nehézséggel járt a férfi társadalom szervezése és nevelése, nem annyira belső okok, mint inkább külső okok folytán. A Férfiszövetségek alakulását a hatalom gyanúval kísérte, ahol lehetett akadályozta, azonkívül a férfiaknak már készen voltak különböző foglalkozásbeli alakulatai, kaszinói, amelyek úgy elkülönítették a férfi társadalmat, hogy nehéz volt a közbevetéseket kiküszöbölni. Voltak belső okai, amelyek között elsősorban kell említenünk a hitvallási tudat elhalványulását. Intelligenciánk egyenesen tartózkodott és aggódott is, nehogy annak erősödésével megbomoljék a magyar férfiak szolidaritása. Voltak azonban így is egyházközségek, ahol a Férfiszövetség szervezése nemcsak megindult, de létre is jött s egy-egy öntudatos és kiváló református ember személyes sugallmazására, szép munkát is végzett. Általánosságban azonban már nem volt időnk, hogy ezeket a kereteket is kiépítsük és munkába állítsuk. Ha ma még nincsen megfelelő férfiszervezetünk, akkor különösen nagy gondot kell fordítanunk a sajtóra, mint olyan szervezetre, amelynek

a segítségével eljut az egyház oda is, ahova nem jut el élő szava. Itt különösen az intelligenciára gondolunk.

Hangsúlyoznunk kell, hogy az egyházban nem szabad egyetlen társadalmi réteget sem a többiek rovására kiemelni, tehát nem szabad az intelligenciát sem túlzottan értékelni. Annál kevésbé, mert az intelligencia nincs semmiféle iskolázottsághoz kötve, mert abban a társadalmi rétegben, amelyet intelligenciának, vagy értelmiségnek nevezünk vannak sokan, akiket iskolázott, vagy képzett embereknek nevezhetünk, de ugyan ezek között kevesen vannak, akiket igazán intelligens embereknek ítéltünk. Amint hogy különösen földműves székelyeink, vagy vármegyei magyar földműveseink között sokan vannak, akiket iskolázottság nélkül is intelligens embereknek kell vennünk.

Most azonban vegyük egynek a képzett, vagy iskolázott embereket az intelligens emberekkel s állapítsuk meg ezekről, hogy távol vannak az egyházi sajtótól, mert távol vannak az egyháztól. Azok a szükségek, amelyeknek a kiszolgálására az egyház van hivatva, szunnyadnak még ennek a rétegnek a lelkében. Természetesen a nagy állagot s nem az örövendes kivételeket vesszük számításba. És mi ennek az oka? — Az idősebb nemzedéknél ennek elsősorban világnézeti okai vannak. Az idősebb nemzedék még mindig foglya azoknak a képzeteknek, amelyeket

a vallással szemben ellenséges világnézetek termeltek. Ezeknek a lelke még mindig telve van, sokszor nem tudatosan azokkal a naturalisztikus-pozitivistikus gondolatokkal, amelyek a komoly vallásosságot vagy kizárják, vagy megbénítják. Ezeknek még mindig, ha nem is éppen vallásellenes, de legalább is **vallásmentes** a világnézetük. A vallást még mindig valami ünnepi feleslegnek tekintik, amellyel óvatosan élnek, az aristofelesi elv szerint: semmit se szerfelett. Ezek azok, akik azt hangsúlyozzák, hogy szép, szép a vallásosság, de nem szabad túlzásba vinni! — A fiatalabb nemzedékek pedig, akik az Ifjúsági Keresztyén Egyesületben nőttek fel, még mindig bizonyos kritikával nézik az egyházat s még mindig nem tudták áthidalni a kettő közötti különbséget.

Igy ítéljük meg az intelligenciát; de hogyan nézzük az egyházi sajtót? — Az egyházi sajtóról el kell ismernünk, hogy még mindig nem eléggé mozgékony, és nem eléggé friss, főképpen a formájában és a hangjában. Még mindig nem tudja eléggé felhívni a figyelmet magára. Igaz, hogy ennek sokféle oka van. Oka és akadálya ennek az egyházi sajtó egy részének a keresztyén önkritikája és izlése. Nem tudja, mert izlése és önkritikája nem engedi meg, hogy jobban alkalmazkodjék a kor zsurnalizmusához, ami egyet jelent a könnyűséggel. Az egyházi sajtó, még ha az intelligenciához is szól, nem tud eléggé felszínre és színes lenni. Irtózik attól a hírveréstől, amely hozzátartozik a mai ember lélektanához. Ez a jobb izlésű egyházi sajtó úgy gondolja, hogy az evangéliumot és a keresztyéniséget nem reklámmal kell közelebb vinni az intelligenciához, hanem az Igét megillető alázatossággal és egyszerűséggel. Az egyházi sajtónak arra kell törekednie, hogy a református intelligenciában felébressze azokat a puritán vonásokat, amelyek egyeznek az evangéliumi keresztyéniséggel. Az egyházi sajtónak nem szabad arra törekednie, hogy hangos hírveréssel tobozozzon magának híveket, mert az ilyen hívek megmaradnak pusztá előfizetőknek, vagy érdeklőségek hajszó olvasóknak, de nem válnak még öntudatos keresztyénekké, legfeljebb csak készebbek lesznek az evangéliumi nevelés esetleges elfogadására.

Az egyházi sajtónak elsősorban inteni, biztatni és építeni kell. Szószékké kell válnia az intelligencia számára, ahonnan ugyanúgy az Igét kell hirdetni, mint a templomi szószékről. Természetesen úgy, ahogy az igehirdetéshez illik, hogy minden időszerű kérdés kapcsán minél inkább jelenvalóvá váljék. Ez azonban nem azt jelenti, hogy gépiesen bibliai helyeket vagdosson az emberek fejéhez, hanem inkább hozza az Igének a szellemét s támasszon vihart a lelkekben, azért, hogy kipusztítson onnan minden gótyot, amely időnként úgy felveri a lelkeket, mint egy kis udvarl.

Az intelligenciának szóló egyházi sajtónak kötelessége öntudatosítani intelligenciánk nemzeti és egyházi helyzetét, különösen azokat a kérdéseket, amelyekben nyakig benne van s amelyeknek csak terhét és nyomását érzi, de nem tud az arcába nézni, mert nem képes önmagát összeszedni. Hogy bizonytalan a magatartása, hogy kiszámíthatatlan az állásfoglalása, hogy viteti magát jelszavaktól, mint valami néma bálványoktól, hogy nincs önkritikája és nincs önismerete: ezt a lelki légkört és helyzetet kell, bármennyire is népszerűtlen, kifejeznie, és meg kell mondania, valahányszor erre alkalom kínálkozik, vagy ha nem kínálkozik semmiféle alkalom.

A református egyházi sajtó, a református gondolkodás széles látókörének megfelelően, folytonosan tágitania kell olvasóinak, itt is az intelligenciára gondolunk, — a látókörét, hogy szabaduljon meg valamiképpen attól a szükséglettől, amelybe előítéleteinek és jellembeli gyöngeségeinek szemellenzői juttatják. A református intelligenciának intelligensnek kell lennie, abban az értelemben, hogy szelleme frissességével, fogékonyságával tudjon látni és egybe tudjon fogni tapasztalatokat, ismereteket és élményeket, hogy ura legyen helyzetének és ne pusztá eszköze. Ezt jelenti az intelligencia, sem többet, sem kevesebbet.

És még csak egyet. Némelyek szerint az egyházi sajtónak, különösen az intelligenciához való viszonyában, mozgalmi orgánumnak kell lennie. Igaz, hogy bizonyos közösségből, vagy mozgalmából kell kiindulnia, de nem szabad pártikularizmusba sülyednie, hanem valóban az egyházat kell szolgálnia, az egyházi közösségbe kell toboroznia olvasóit. Ez nem klerikalizmus és nem hierarchizmus, hanem az a mélységes meggyőződés, hogy egész nemzeti életünknek a legacélosabb és legmegbízhatóbb lelke is, kerete is, átfogó elve is, ma az egyház. Erre a szolgálatra kell felajánlania magát az egyházi sajtónak. Miért kell az egyháznak nagy örömmel elfogadnia azt a szolgálatot, amelyet az egyházi sajtó végez s amelyet helyette nem fog, mert nem tud elvégezni semmiféle intézmény vagy egyesület, vagy bármiféle tevékenység.

TAVASZY SÁNDOR.

Szabó Aladár emlékiratai. A protestáns „ébredési mozgalmak” egyik úttörője és dildott hatású apostola, idősebb Szabó Aladár dr. ny. budapesti református lelkipásztor — a józsefvárosi egyházközségben a boldogemlékü Darányi Kálmán egykori elnöktársa —, volt theol. tandr. összeállította és könyvbe foglalva kiadja emlékiratait. A „Kegyelem által” című kötet közelebbről megjelenik. (MÉ.)

Új református gimnáziumi igazgatók. A pápai református gimnáziumban az igazgatói tisztet Rab István eddigi helyettes igazgatóval, a csurgói református gimnáziumban Bodó Jenő helyettes igazgatóval töltötte be a felettes hatóság. (MÉ.)

A nevelés forradalma.*

II.

A német ifjúsági vezér Baldur von Schirach könyvében eddig ismertetett beszédei után most már rátérünk három olyan beszédének ismertetésére, amelyekből mégjobban megláthatjuk a nemzeti szociálista ifjúsági mozgalom lényegét.

A Hitler Adolf-iskolák alapkövetétele.

A különösen ifjúsági vezetőket kiképző Hitler Adolf-iskolákat 1938-ban alapítják. A német birodalom ifjúsági vezére ünnepi beszédében ezeknek az iskoláknak célkitűzéseit határozza meg. Annál is érdekesebb ez számunkra, mert minden nagy mozgalom egy nevelési rendszerben tükröződik igazán. E beszédből kitűnik, hogy sokszáz ifjú embert képeznek ki ezekben az iskolákban, ahol a legfőbb elv az, hogy az ifjúságot maga az ifjúság vezesse. Rámutat arra az ifjúsági vezér, hogy mostmár dönteni kell a lélek és a hűvös intellektualizmus között, mert a szellem bálványozása, amelyik igen jellegzetes tulajdonsága a német népnek, nem olyan gyümölcsöket hozott, amelyekre e népnek különösen szüksége lett volna. „A tudomány hatalom” — jelszó életprogramm lett és az emberek életében fontosabb volt, mint a nép, a zászló és a hazaszeretet. Ezekben az új iskolákban a lélek és a kedély forradalmát kell véghez vinni. Természetesen ez nem jelentené a tudomány erejének a megtagadását.

„Mi nem szolgálni akarjuk a tudományt, hanem parancsolni akarunk neki. Nem kételkedőkre és gyávákra van szükségünk, akik mielőtt valamihez hozzáfognának, mindig annak rentabilitását mérlegelik. A Hitler Adolf-iskolákban olyan ifjúságra van szükségünk, amely a lehetetlenben is hisz s amely alapos tudását a haza magasztos eszméjének szolgálatába állítja.”

„Tehát nem a meglevő iskolákat akarjuk megreformálni, hanem egy egészen újat kezdeni. Tudjuk, hogy a könyvek egy-egy nemzet legdrágább kincsei közé tartoznak. Ám az ifjúság ne csak olvassa, hanem élje meg, élje át ezeket a könyveket. A Nibelung ének és a Faust például népünk minden jószágát és rosszságát, gyöngeségét és erejét tükrözik. És nem igazi nevelő az, aki e könyveket úgynevezett értelmi módszerrel betűről-betűre analizálja és matematikailag elemzi és ezáltal a nagy művekben megfojtja a nemzeti lelket. Mert mi marad Schiller hősi költeményeiből és

Goethe nemzeti bizonyágtételéből, ha ilyen írásbeliket adnak fel a középiskolákban:

Összehasonlítható az „Orleansi Szűz” és a „Götz von Berlichingen” jellegzetes vonásai.”

Küzdelem a nevelés egységéért.

A weimari nemzeti színházban 1938 május 24.-én az egész birodalomból összegyűlt ifjúsági vezetők előtt egy új, modern iskolai nevelésről beszél az ifjúsági vezér. Arról t. i., hogy az iskolákban is meg kell valósítani azt, hogy az ifjúság önmagát vezesse. A nevelés tárgya tulajdonképpen az iskolában és a Hitler-Jugend ifjúsági mozgalomban is ugyanaz. Eppen ezért szükséges a nevelés egysége.

Nagy lelkesedéssel beszél továbbá arról, hogy az új nevelőnek egy meghatározott belső felfogás és külső magatartás kell, hogy munkáját jellemezze.

Utal az eddigi ifjúsági mozgalmak csődjére. Felhossa példának azt, hogy a német szíveket eddig olyan nagyon megragadó „Wandervogel” mozgalom rövid idő alatt oly jelentéktelenné vált. És, hogy például az egész világot átfogó Boy-Scouts, cserkészmozgalom oly hamar elvesztette érdekességét.

Ezekkel szemben hangsúlyozza, hogy a Hitler-Jugend ifjúsági mozgalom egy *világnézet* erős alapján áll. Nem egyes, kétségtelenül nagy személyiségek egyéni kezdeményezésén és kisebb-nagyobb sikereken áll vagy esik. Csak az az ifjúsági mozgalom életrevaló, amelyben a vezetés kérdését nem egy, hanem minden generáció számára megoldják.

Az új, a modern nevelés példaképen és példaadáson alapszik. Az ifjúsági vezető nem ismer magánéletet. Érti a felelősséget és a megbecsülést, amit az a tény jelent számára, hogy a német nép egyik legnagyobb sorskérdését rajta keresztül oldják meg. Ezek a vezetők tisztán látják, hogy az eddigi iskolai nevelést is forradalmasítani kell. Az ifjúságnak úgy is, mint egyénnek, úgy is, mint közösségnek az iskolában az önmaga iránti felelősségét kell felébreszteni. Szükség van a tudományos felkészültségre, de ezen felül, éppen az előbbi cél megvalósítására, olyan nevelőre van szükségünk, akiket jellemük szerint választunk ki és akik a tanítói vagy tanári pályát nem a nyugdíj szempontjából választják maguknak. Egyszóval, akik teljes odaadással és a legmagasabb eszmék iránt izzó rajongással lesznek nevelők. Kétségtelen, hogy a pitagorasi tétel és Horatius ódáinak az ismerete meggazdagod-

* Baldur von Schirach: Revolution der Erziehung 1938. Zentralverlag der RSDAP, Frank Eher Nachf., München.

dását jelentheti egy emberi lénynek, de van valami, ami ennél sokkal fontosabb és ez az a magatartás, amelyet Bismarck oly találóan „Zivilcourage“-nak nevez. És a német iskolák ezért nem sokat tettek, sőt inkább azt láttuk, hogy az is, aki mint Primus Omnium, jeles értesítővel végezte az iskolát, az életben sokszor elégtelennek és használhatatlannak bizonyul. Nem latin könyvnelkülieket és száraz elemzéseket kell tanítani, hanem Rómának az államépítő erejét, a római történelem hősi elemeit és a klasszikus művészet csodáit kell felmutatni az ifjúság előtt, hogy ne csak tudással, hanem lelkesedéssel menjen ki az életbe.

Fel kell tehát ébreszteni az ifjúnak az ön-maga iránti felelősségét. Természetesen ezt csak olyan nevelők tehetik, akik kimagasló jellemű személyiségek és példaképpen állhatnak az ifjúság előtt. Így aztán, ha egy olyan iskolarendszert lehet kiépíteni, ahol az ifjúság felelős a tanulók magatartásáért és dolgaiért, sohasem lesz ellenségeskedés tanár és tanítvány közt. Ezt az is mutatja, hogy míg az ifjúsági vezetők tekintélye nő, addig a tanárok tekintélye süllyed, annak dacára, hogy mi az ifjúságot korántsem akarjuk az iskola ellen mozgósítani. „Mi nem az iskola ellen, hanem az iskoláért harcolunk. Tehát a jövő ifjúság vezetője és nevelője a nemzeti szociálista hitnek kell papja legyen és egyúttal tisztje is kell, hogy legyen a nemzeti szociálista szolgálatnak, aki nem iskolamester, hanem az élet mestere lesz. Olyan nevelő, aki élete példájával áll a tanítványai előtt és ha a bölcsesség ígétét tanítja, hite kényszerítő hatalmával megragadja és meggyújtja hallgatói szívét is.“

Feleltünk egy Isten.

1935 június 2.-án Baldur von Schirach a Hitler-ifjúság egy reggeli áhitatán beszédet tart és állást foglal különösen a katolicizmus által ellene felhozott vádak ellen. Beszédét így kezdi: „Itt áll az ifjúság és meghajtja fejét.“ És azután útal arra, hogy ime, az az ifjúság, amelyet sokan istentelennek, képrombolónak és szakadárnak neveznek, az élet legmélyebb dolgai után kérdez. Kijelenti továbbá nyilvánosan, hogy: „Ez az ifjúság! Mi mindannyian egy mindenható Istenben hiszünk. Mi mindannyian, még a legfiatalabb is közöttünk, bizonyosságai vagyunk annak a változásnak, amelyet népünk Isten segítségével megtapasztalt. Amidőn tehetlenségünkől és széttépetségünkől erő és összefogás lett. Amennyiben tehát bárki közülünk az ifjúság egységéért küzd és mindenben, ami szétválaszt, győzedelmeskedni akar, azt az isteni akarat szerszámának tekintjük magunk közt. Tehát az egység és a bajtársiasság ma közöttünk nemcsak politikai, de egyúttal vallásos élmény is. Megérteni mindezt csak az tudja, aki a Harmadik Birodalom közösségében

az új Németországban, túl minden osztály és felekezeti harcon, ezt a közösséget átéli.“

Itt útal az ifjúsági vezér a katolikus centrum-párt támadásaira s ajánlja nekik, hogy lássák meg saját szemükben a gerendát, mielőtt a mások szemében a szálkát keresnék és ahelyett, hogy a vallásból üzletet csinálnának, jó lenne, ha ők is a tett vallását gyakorolnák. „Mi úgy érezzük — folytatja tovább —, hogy a Németországnak tett szolgálatunk egy igaz és hűséges Istenszolgálat, hogy a Harmadik Birodalom zászlója az Ő zászlója; népünk vezére Ő általa küldött szabadító, aki minket a veszélyből és a nyomorúságból kivezessen. — Ilyenformán a Hitler-ifjúság Istent jobban követő és jobban szolgáló közösség, mint bármely más ifjúság. És mindezt nem külső parancsból, hanem belső elkötelezésből tesszük.“

Ime, ezekben ismertettük a német ifjúsági vezér a „Nevelés forradalma“ címen írott könyvének legfontosabb beszédeit. Kritikai megállapításokkal most nem kívánunk foglalkozni, ezt az olvasóra bizzuk. Azt azonban szeretnénk, hogyha ezekből a beszédekből is kitünne, hogy milyen nagy dolgokat vihet véghez egy nemzet, ha kellő felkészültséggel és teljes odaadással foglalkozik ifjúságával.

Farkas Jenő.

Felszentelték a pataki diákok által épített templomot. A sárospataki diákok országos érdeklődéssel kísért szép vállalkozása, a romladozó nagykázmeri református templom újjáépítése befejeződött és annak felszentelése is megtörtént. Erre az ünnepélyes alkalomra eljöttek a környék reformátusai is nagy tömegben, továbbá a pataki diákok, Zsiros József dr. közigazgató vezetésével. A templom előtt Pecsénye Andor helybeli lelkipásztor átadta a kulcsot Dobos Sándor felsőzemléni esperesnek, aki hangsúlyozta, hogy tudja: nemcsak templom-, de „várkulcsot“ vett át, a magyarság és a reformátusság egyik végvárának kulcsát. A templomszentelő beszédét is Dobos esperes tartotta, majd igehirdetés után a helybeli lelkipásztor ismertette a templom újjáépítésének megható, példaadó történetét. Pataki diákok, falat kenyérükről és nyári pihenőjükről lemondva, jöttek el, hogy az összeomlás előtt álló templomot újból a gyülekezet otthonává tegyék; de más jólelkű emberek áldozatos munkája és imája is beleépült a kövekbe. A templomba be nem fért reformátusoknak Berálan Imre volt főiskolai szénior hirdette az Igét, hangsúlyozva, hogy az örömnép nemcsak emberek egymásra-találásának, de Isten és ember találkozásának alkalma is legyen. Mindkét istentiszteletet úrvacsoraosztás fejezte be a templomban és a pataki főiskolai kórus énekszámokat adott elő. (M. É.)

Megnyitották a debreceni Tisza István Tudományegyetem tanévét: előbb a református Nagytemplomban Czeglédy Sándor dr. hittudománykari tanár prédikált, azután az aulában Mitrovics Gyula dr. lelépő rektor beszámolt, D. Kállay Kálmán dr., az új rektor magnifikusz „Jézus és az Ótestamentum“ címmel székfoglalót, Erdős Károly dr. hittudománykari dékán tanévnyitót mondott. (MÉ.)

ERDÉLYI EGYHÁZI ÉLET

Jelek a kolozsvár-belvárosi gyülekezet életében.

Az elmúlt hetekben két följegyzésre méltó esemény történt a kolozsvári belvárosi gyülekezetben.

Október 12-én hálaadó napot tartott a gyülekezet azért, hogy ezen a nyáron *templomának belsejét teljesen megjavíthatta*. Tíz hétig tartó munka árán lekerült a templom ősi faláról a százados, megrepedezett vakolat s helyébe új falburkolat veretett. A szép új, sima falak kissé sárgával tompított fehér színben ragyognak. A templom összes faragott kőoszlopait és mennyezetes bordáit megszabadították az oda nem való festéstől. Ma a templom minden faragott kőve eredeti színében tündököl. Nyugodtan írhatjuk, hogy az ötven évvel ezelőtt kimeszelt templom egyfelől megfiatalodott, másfelől visszakapta ősi képét, tehát a templom belsején igazi egyházi változás történt.

A hálaadó napon dr. Tavaszy Sándor, püspökhelyettes imája után Vásárhelyi János püspök hirdette az Igét. A délutáni templomi ünnepély központjában dr. gróf Bánffy Miklós egyházkerületi főgondnoknak a templom történetéről tartott előadása állott. Ez az előadás megcáfolta azt a felfogást, amely szerint a templom jelenlegi boltozata nem a Mátyás korabeli eredeti, hanem a Rákóczy György által emeltetett új építmény. Tényekkel igazolta a kiváló műértő főgondnok, hogy a jelenlegi boltozat nem az 1640-es évek második felétől, hanem a XV. század végétől borítja a templomot. Szervesen illeszkedett bele az előadás által feltárt ketetekbe Kádár Géza egyházkerületi közügyigazgatónak a kolozsvári lelkipászorokról és László Dezső lelkipásztornak a kolozsvári református asszonyokról tartott előadása. A ma élő gyülekezet előtt megelevenedett a beszédes történelem.

A templom megújításának kőműves és festő munkálatait közmegelegedésre Hegedüs Gyula kolozsvári református vállalkozó végezte. Az ellenőrzés gondját Pohl Béla műszaki tanácsos, Kós Károly műépítész és Debreczeni László egyházkerületi rajzoló látták el.

A nagyjából 10.000 pengőt felemésztő munka összes költségeit — Kolozsvár városának 1000 pengős segélyétől eltekintve — közadakozásból fedezték.

Október 9.-én a budapesti Kálvin-téri gyülekezet lelkipásztora: Muraközy Gyula hat presbiter társaságában Kolozsvárra hozta és a Farkas-utcai templom úrasztalára helyezte gyülekezetüknek a kolozsvári egyházközségnek ajánlódóztott művészi értékű úrasztala terítőjét.

Ezen a délelőttön Muraközy Gyula hirdette az Igét, az átadó beszédet pedig Bilkei Pap Zoltán orvos, presbiter tartotta. Kedves és felejthetetlen alkalom keretében találkoztak egymással a kolozsvári és budapesti presbiterek. A pesti testvérek látogatása kifejezte és megerősítette az egész magyar református egyház lelki egységét.

A nagyenyedi theológián folyik tovább a délerdélyi református lelkész-képzés. A nagyenyedi Bethlen-kollégium keretében gondoskodik délerdélyi egyházunk vezetősége az égetően szükségessé vált pap- és tanítóképzésről. Voltaképpen 1896 óta csak szünetelt az enyedi theologia-akadémia, amely működését most újból megkezdte. Ezzel a Kollégium visszanyerte főiskolai jellegét és ismét közvetlen feladatává lett a nagy erdélyi fejedelem által kijelölt cél szolgálata. Musnai László dr. theologiai m.-tanár vezeti a lelkész-képző főiskolát, melynek rajta kívül Juhász Albert, dr. Horváth Jenő és Nagy József a tanárai. Az enyedi főgimnáziumnál egyébként új rendes tanár lett Köble József, ifj. Deák Ferenc, Jarosievitz Zoltán és Turóczy László, a tanítóképzőnél Szász Árpád, Erdélyi Gyula, Demény Zoltán és Horváth Zoltán. A kollégium könyvnyomdát is szervez. Az új gazdasági tagozat megszervezését és irányítását Zalányi István tanítóképzőintézeti tanárra bízta.

A Rikán belüli közösség. Háromszék vármegye négy református egyházmegyéje a felszabadulás utáni együttes közgyűlését a sepsiszentgyörgyi református Székely Mikó-Kollégiumban tartotta. A lelkészek fizetésrendése dolgában hozott nagysajói és marostordai határozatokhoz a háromszékiek is csatlakoztak: kérik az Egyetemes Konventet, minden erejével hasson oda a kormánynál a magyar papság anyagi sérelmeinek orvoslásáért. A református lelkészek — hangsúlyozzák — a román megszállás alatt a többi magyar felekezet papságával együtt oroszlánrészt vállaltak a nemzetfenntartó és építő munkából, ezt a munkát a jövőben is főfeladatuknak tekintik, azonban ehhez anyagi létük megfelelő biztosítására van szükség. Ugyancsak kérik a Konvent közbenjárását a román földkisajátítás idején jogtalanul elvett, vagy pedig állami tartalékként kezelt egyházfenntartási és kanonika-ingatlanok sürgős visszaadása dolgában. A tisztújítás során Tőkés József esperest elnökké, Volloncs esperest alelnökké, Jancsó Lázár lelkész-főjegyzőt titkárrá, Erdős Gábor lelkész-főjegyzőt jegyzőjévé választotta a négy egyházmegye együttes képviselője.

IRODALOM

Ujfalvy Sándor Emlékiratai.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása „Kelet-Magyarország és Erdély egy részének a Szent-Koronához történt visszatérése alkalmából”. Kolozsvár, 1941 augusztus 30. Sajtó alá rendezte s kiegészítésekkel ellátta Gyalui Farkas.

Kevés olyan magyar könyv van, mely annyira hozzánőhessen az erdélyi magyar olvasó ember szívéhez, mint Ujfalvy Sándor Emlékirata. Kelemen Lajos méltán nevezhette a legjobb erdélyi emlékiratnak s a hatalmas kézirat mindenképpen megérdemelte azt a gondosságot, mellyel Gyalui Farkas az utóbbi három évtized sok változása között állandóan kereste azt a kedvező alkalmat, amikor az Erdélyi Múzeum ez értékes kéziratát átadhatja a nemzet művelt társadalmának.

„Születésem évitől... 1792... nagy idők, fontos események vonultak el a világ s abban Erdély felett, melyeknek ha nem is lényezője, de gondolkodó tanúja valék. A külesemények beléletünket is roppant reformoknak tették ki. Milyen volt családi életünk legközelebbi multja, mi változásokon ment s megy át... e hiányt pótolni gyakran vágya volt lelkemnek. Főképp most, midőn a romlatlan keblű magyarnak százszoros kegyelettel kell csüngenie multja emlékein” — ezeket írja Ujfalvy Emlékiratának előszavában. Nagy idők, fontos események gondolkodó tanúja volt Ujfalvy. Apja Szolnokdoboka megye alispánja, a régi nemesi vármegye szellemében kiváló hivatalnok és a szűk erdélyi gazdasági lehetőségekhez képest nagy gyűjtő és birtok-szerző. Maga Ujfalvy Sándor 12 éven át enyedi diák, majd Kolozsvárt joghallgató és Marosvásárhelyt patvarista, öt és fél éven át pedig a bécsi erdélyi kancellária hivatalnok. Hosszas és alapos tanulmányok után tér vissza az erdélyi életbe. Wesselényinek legbizalmasabb barátja, kapcsolatban állott Széchenyivel, Kisfaludyval, Vörösmartyval, Deák Ferenc bátyjával, a híres Zalamegyei alispánnal, Deák Antallal, Döbrentei Gáborral. Beutazta Magyarországot az 1830-as és 1840-es években Sümegtől Előpatakig. A reform-kor nagy küzdelmeinek és nagy embereinek tanúja ő, aki maga is részt vesz a nagy átalakulás munkájában s liberális és humanisztikus eszméktől áthatottan Szakatura-i birtokán — ő maga Romladéknak nevezte el (Szolnokdoboka megye, kackói körlelkészség szóránya) — román jobbagyair számára minden lehető gondoskodást, védelmet, segítséget, gazdasági oktatást és orvosi segítséget is megad.

A magyar reform kor az a „nagy idők”, amelynek tanúja volt Ujfalvy s amelyről visszaemlékezését 1854—1855-ben, a nemzeti leverettetés idején, „most, midőn a romlatlan keblű magyarnak százszoros kegyelettel kell csüngenie multja emlékein”, megírta. Szemlélete sok tekintetben ellentétes a nem rég napvilágot látott Pálffy Emlékirat szemléletével. Valóban nem a „külesemények” krónikása kíván lenni, hanem azt vizsgálja, hogy milyen átalakuláson ment át e korszak alatt a

magyar családi és társadalmi élet. Nagyszüleiéről, a Wesselényiekről, fürdőkről, vadászatokról, esküvőkről ír hosszasan és nagyon érdekesen s ha történeti értéket akarjuk megállapítani, úgy mindenekelőtt élénk társadalom-rajzának értékét kell hangsúlyoznunk.

E helyen azonban elsősorban arra kívánunk rámutatni, hogy milyen igazi református íróegyeniség nyilatkozik meg az emlékiratokban. Ujfalvy egyéniségét még a szülői háznál és Wesselényi barátságánál is mélyebben meghatározta enyedi diák volta. Puritánsága s éles erkölcsi ítélete, független szellemi magatartása, társadalmi felelősségtudata mind az enyedi kollégium diáktársadalmának szelleméből, hagyományaiból, élet-felfogásából táplálkoztak. Enyedi diákévei alatt tanultarsa volt Körösi Csoma Sándornak, akiről nagyon érdekes jellemrajzot ír. Emlékiratának azonban az enyedi részekén kívül is megvan egyháztörténeti értéke és becse. Utazásaiban figyelme mindenütt kiterjed az egyházi állapotokra is és nemcsak a liberálisizmus korának türelmességét keresi az egyház embereiben és az egyházak egymásközötti viszonyában, hanem részletesen ír a református papság életéről, műveltségéről, anyagi helyzetéről és arról a nagy szerepről, amelyet e papság a nemzet életében, az újkori magyar műveltség kibontásában beteljesített.

Minden emlékiró könnyen esik a pletykálódás és üres csacsogás bűnébe. Ujfalvy rövid előadása, tömör stílusa minden ilyen lehetőséget kizár, de különben is érezzük, hogy emlékeit komoly írói felelősséggel vetette papírra. Az erdélyi magyar férfi és nő ideálnak akart írásában emléket állítani. Az általa megrajzolt édesanyák és asszonyok egytől-egyig erdélyi „nagyasszonyok”, akiknek élete csupa önfeláldozás, hűség, gondosság és másokért való gondoskodás. A megrajzolt férfialakok jellemzésében pedig a legtöbbet visszatérő vonás, mellyel legszívesebben foglalkozik: a férfiaság és a bátorság. Az irodalmi és történeti értéken túl, Ujfalvy Emlékiratának mindenkor időszerűséget biztosító erkölcsi, nevelő értéke van.

J. I.

Makkai László: Balkáni és magyar elemek a magyarországi román társadalom-fejlődésben.

30 l. Megjelent a *Hitel* 1941. évf. 2—3. számban és különlenyomatban is.

Makkai László rövidre fogott tanulmánya az erdélyi román történet egyik legvitatottabb kérdésére ad objektív, tudományos választ. A politikai célkitűzésekhez igazodó román történetírást azt tanította Anonymus adataiból kiindulva, hogy a honfoglaló magyarság Erdély földjén önálló katonai szervezetben élő román társadalmat talált, mely román nemzetiségű vajdák vezetése alatt állott, sajátos jogrendje volt s melyből a magyarság is átvett bizonyos társadalmi és állami szervezeteit, így a vajdai méltóságot és a széki szervezetet. Az önálló román társadalmat az országbóló magyarság fokozatosan semmisítette meg — a kápolnai unió e felfogás szerint a románellenes erdélyi társadalomfejlődés nevezetes ténye, 1437-ben a magyarok, szászok és szé-

kelyek a románság megtörésére és végleges jobbágságba süllyesztésére lépnek egymással szövetségre. A középkori erdélyi román társadalomról alkotott e kép ellene mond a történelmi tényeknek s részben a kontinuitási teória igazolása, részben annak a következménye.

Az erdélyi románság középkori társadalmi helyzetéről és annak változásairól Makkai tanulmánya alapján röviden a következő képet rajzolhatjuk. A balkáni románság magyarországi betelepítésének részben gazdasági, részben katonai okai voltak. A király tulajdonát képező nagyterjedésű havasi legelő birtokok hasznosítására telepítik be a románságot ugyanolyan feltételek között, mint amilyenek mellett e pásztornép a Balkán hegységeiben szerb és bolgár fennhatóság alatt élt. Az erdélyi román havasi pásztrok ugyanazt az ötvenedet fizetik a magyar királynak, mint amellyel a szerb uralkodónak, vagy annak adománya folytán valamelyik kolostornak tartoztak. Nem telepítik le őket valamely zárt területen és nem kényszerítik őket földművelésre, hanem ősi nomádpásztorkodásukat, mely csak később alakul át kétlegelő pásztorkodássá (transhumance) megtarthatják. Így magyarázható csak az a különben meglepő tény, hogy bár a XIII. század eleje óta több ízben említik a magyar oklevelek a románokat, az első román eredetű helynév csak 1337-ben (Caprewar) tűnik fel Magyarországon, sőt az első román településről szóló okleveles bizonyíték is csak 1283-ból való (Oláhtelek, Biharmegye). A magyarországi és a szerbiai román életformának és az azzal összefüggő társadalomszerkezetnek az azonossága újabb bizonyíték amellett, hogy az erdélyi románság egyenes utódja a középkor utolsó századaiban magyar területekre vándorolt észak-balkáni románoknak.

Az erdélyi románság társadalmi fejlődésére, életformájának változására a döntő befolyás abból a tényből következett, hogy a betelepülő románság a magyar királyság keleti határrendszerének katonai szervezetébe került. A XIII. század első évtizedeinek idejére esik a német lovagoknak barcasági megtelepítése, a százszok tömörítése, a székelyeknek Középerdély vidékeiről kelet felé terjeszkedése, a szörényi bánzás szervezése és Kunországnak (a mai Moldova és Munténia) Magyarországra való kebelezése. E hatalmas keleti szervezet kiépítése rendjén kezdi meg az ország keleti fele felett uralkodó Béla herceg a románok betelepítését is, akiket éppen életmódjuknál fogva kiválóan alkalmasnak ítéltetett a délkeleti hegyvidék gazdasági és katonai szervezésére. A Magyarországra települő románok hosszú időn át kizárólagosan a király jobbágjai és csak később engedélyezik, hogy világi és egyházi földesurak is telepíthessenek magánbirtokai-ra románokat, az ötvened éppen ezért királynak fizetett adó, melyet hosszú időn át még a magánbirtokokra telepített románok is a királynak és nem földesuruknak fizetnek. A királyi telesesként Magyarországra került románság kezdetől fogva katonáskodott. A fogarasi románok már 1213-ban külországi hadjáratban vesznek részt a székelyi ispán seregében, 1260-ban pedig a király seregében részt vettek a morvamezei csatában. A XIV. században a déli határmenti váraknak katonái között sok

volt a román. Részben önálló területet kapott e keleti határszervezetben a románság (Fogaras földje, Hátszeg földje és Máramaros). Később (XIV. sz.) a románság királyi várak köré telepített, sőt a két déli román „terra”: Fogaras és Hátszeg is elvesztette önállóságát és középpontjává egy-egy új királyi vár lett. E változás oka valószínűleg a betelepített románság hűtlensége volt. A királyi vár köré, vagy az önálló határvidék-területre a románság ősi népi- vérségi kötelékében telepített le. A nemzetség, a kis pásztorközösség vezetője — kit a szerb források knez-nek, vagy premikjurnak emlegetnek, a magyar források pedig kenéznek, vagy vajdának — volt az áttelepítés vezetője s a királyi földesúri hatóság és társai közötti összekötő. A románság magyarországi társadalmi fejlődésére egyfelől a kenézek társadalmi fellökvése, másfelől a magyar katonai szervezet és a magyar társadalom középkorvégi fejlődése volt az elhatározó tényező.

A kenéz megbízatásából kifolyólag adómentességet és más kedvezményeket élvezett. A végvárak körüli katonai szolgálat, a külső ellenségek elleni folytonos harc, különösen a XV. században Hunyadi Jánosnak a török elleni küzdelmei jó alkalmakat szolgáltatottak a románság vezetőinek arra, hogy hadi érdemeik révén kenézi jogait kiterjesszék s a kenézséget előbb családjukra nézve örökíthetővé tegyék, majd pedig, hogy felemelkedjenek a partikuláris, végül pedig az országos nemesség soraiba. Az örökjogú kenéznek, majd a conditionárius román nemesnek az országos nemességbe való beolvadása természetesen mély nyomokat hagyott maga után a magyarországi román társadalomban. Az ősi nemzetségi közösség jogegyenlősége eltűnik s amikor a román autonóm jogú végvidék nemessége beleolvad a magyar nemesi megyébe, egyúttal eltűnik a kezdeti román autonóm terület is, illetőleg a nemesi megye részévé lesz.

Az országos nemességbe fel nem emelkedett kenézek, valamint a közrománság nagy része az egykori királyi telepési szabadságból kiesvén a királyi várak, vagy magánföldesurak, nagyon sok esetben pedig egykori kenézeiknek jobbágyává lett. Az országos nemességbe való emelkedés az egykori kenéz családok előtt a vagyonosodás és a hatalom olyan lehetőségét nyitotta meg, amilyenre a kenéz-ivadék Hunyadi és Drágffy családok hatalma és vagyona mutat. A jobbágyvá létel sem jelentett súlyedést a románság számára, hiszen a jobbáagsággal az állandó megtelepedés előnye és sok kultúrálódási lehetősége járt, mindenképpen magasabb életszintet jelentett, mint a balkáni nomádpásztorság. Elmondhatjuk tehát, hogy a magyarság nemcsak a szorosán vett kultúra és civilizáció, hanem a finomabb társadalmi tagozódás közveletlenség által is közel vitte a románságot Nyugathoz.

Makkai László e tanulmánya kiforrott történetírói egyéniséget mutat s eddigi munkássága után reménységgel várjuk e tanulmányában is ígért nagy munkáját a magyarországi román településtörténetről.

J. I.



H I R E I N K

Tasnádi Nagy András és Szabó Imre beszéde a budapesti református egyházmege gyűlésén. Szeptember 30-án délelőtt öszi közgyűlésre ült össze a másfélszáz ezer budapesti református egyházi közössége, a budapesti egyházmege. Szabó Imre espereselnök a Második Korinthusi Levél 4: 1—7. verseit olvasta előbb, azután imádkozott, majd az egyházmege gondnok-elnöke: *Tasnádi Nagy András* dr. megnyitót mondott:

— Nehéz időkben jöttünk össze. Próbátétel alatt állunk. Nemzeti existenciánk védelmében, jövőnk biztosításáért, a keresztyén kultúra fennmaradásáért fegyverhez kellett nyúlunk nekünk, magyaroknak is, hogy azt a keletről fenyegető szörnyűséget megsemmisíteni segítsük, amely veszélyt hordoz magában mindenre nézve, ami kedves, érték, szent számunkra. Református keresztyén egyházunk évszázadokon át mindig egyik támasztéka volt nemzeti életünknek, erőssége küzdelmeinknek; védőbástya minden ellen, ami nemzeti létünket fenyegette s önfeláldozó részese a nemzet megerősítésére irányuló minden törekvésnek. Ezt a szerepet kell betöltenünk ma és a jövőben is. Hiba volna tehát, ha bárki közülünk a nemzet vezetőinek nehéz munkáját akadályozná, mulasztás lenne, ha a rendelkezésünkre álló lelki fegyvereket nem fordítanánk fenntartás nélkül a nemzet lelkének erősítésére. A nehéz idők, a kényszerű lemondás sok mindenről, az itt-ott mutatkozó nélkülözés alkalmas elégedetlenség keltésére is. Kötelességünk azért egyházi életünk megnyilvánulásaiban, szószeren és másutt is az erőtlenséket erősíteni, az áldozatok nemes értékét hangsúlyozni, nehogy akkor, amikor a nemzeti multhoz méltó jövőért verejtékezünk s vérzünk, a defetizmus üsse fel fejét közöttünk. Mi sem mulasztathatjuk el megemlékezni azokról a testvéreinkről — szólt még ennél a pontnál a gondnok, — akik sokszáz kilométer távolságra hazájuktól, pihenést, nyugalmat nem engedő szörnyű harcban állanak és el nem mulasztathatjuk hálánkat, tiszteletünket és kegyeletünket leróni azok előtt, akik e harcok során életüket adták nemzetünk életéért, véres áldozatul...

Tasnádi Nagy András dr. ezután a húszéves püspöki működését megért Ravasz Lászlóról mondott néhány meleg szót: A püspök úr elhárított minden ünneplést, ez azonban nem lehet akadálya annak, hogy Istennek megköszönjük: adta nekünk Ravasz Lászlót, hogy megköszönjük neki húsz esztendő annyi áldott szolgálatát és kérjük a Mindenhatót, tartsa meg őt még számunkra és családjának igen-igen hosszú ideig. A gondnok javaslatára az évfordulót a gyűlés

jegyzőkönyvébe iktatták. Elbúcsúztatta a gondnok-elnök még Puky Endrét és Juhász Andort, akik mindketten nemcsak a magyar igazságszolgáltatásnak voltak ékességel, de hű és munkás fiai a református egyháznak is.

Szabó Imre esperes beszámolója szintén nemzetünk nagy küzdelméről való megnyilatkozás volt: — Mi, magyarok, a negyvenen felüli nemzedék már átélünk egy ilyen nemzeti tönkremenetelt a proletárdiktatúrában és borzalmasabbat, mint annak megisméllődését, el sem tudunk képzelni. Azt, hogy magyar népünk ebben az esztendőben arathatott és szüretelhetett, úgy kell tekintenünk, mint az Úristen kivételes bánásmódját, azért senkinek közülünk nemhogy zúgolódásra ne nyíljon szája, de tanuljon meg térdenállva imádkozni és dicséretet énekelni, — mert ki tudja, hangzana-e többé magyar dal Duna-Tisza partján, ha ezek a sűrű-sötét fellegek átjöttek volna a Kárpátokon.

— Az egyház titokzatos jelentőségéről e világ életében és rejtelmes funkciójáról a nemzeti közösség életében új látomást kapott a mai emberiség. Nemzetek támadtak az elmúlt évtizedekben, amelyek elvileg és gyakorlatilag felszámoltak a Krisztus egyházával. Kezd uralomra jutni az a belátás és felismerés, hogy az egyházat nemcsak nem tudják semmiféle morállal, vagy világnézettel pótolni, de nem is lehet pótolni, mert olyan mély szükségletét elégíti ki nemcsak a hívő, de a hitetlenségben élő tömegeknek is, hogy nélküle többé egészséges társadalmi és állami életet élni nem lehet. Az emberi szellemnek eddigi legnagyobb eltévelyedése és lázadása az volt, hogy műveltsége, vagy inkább szellemi nagykorúsága XX. századbeli fokán ki akarta vetni magából egész társadalmi rendszerét hordozó egyik tartópillérét: az egyházat s az egész kultúráját életető erőket, a politikai, gazdasági s egész erkölcsi-szellemi életét erjesztő kovászt, az evangéliumot. (MÉ.)

Kapi Béla püspök a vend evangélikusok hűségéről, az államhoz való viszonyáról és a felekezeti helyzetről hivatalos évi beszámolójában — mint a Magyar Értesítő jelenti — figyelemreméltó megállapításokat tesz. A visszatért országrészekről szólva, közli, hogy a dunántúli evangélikus egyházkerület is közelről érinti ez a gazdagodás, mert a visszacsatolt területen vannak a vendvidéki egyházak, számos más gyülekezettel és hogy a püspök pásztorlevelére a hazatért gyülekezetek szeretetteljes visszhangot adtak, sőt közülük néhányan még a pásztorlevél előtt elküldték hűségüktől és örömuiktől áthatott jelentkező levelüket. A vendvidéki esperesség Muraszombatban tartott közgyűlésén egyhangú lelkesedéssel kimondotta, hogy a külön vend esperességet nem kívánja fenntartani, hanem újból a vasi közép egyházmegebe való bekebelezését kéri. „Résztvettem — folytatja Kapi püspök — a vendvidéknek Muraszombatban rendezett felszabadulási ünnepén s evangélikus népünk hálaadó istentiszteletén

Isten igéjét hirdetem. A visszatért gyülekezetekben az ősz folyamán egyházlátogatást tartok s ennek előkészítésére az érdekelt egyházmegyék espereseit felkértem. Isten áldása nyugodjék meg magyar történetünk eme új fejezetén, írjon abba a Ő Szentlelke egyházunk számára csodálatos eseményeket, hogy a hit és szeretet egységében találjuk meg az élet egységét, tudjuk egymást megismerni, megérteni és meggazdagítani, hogy általunk gazdagodjék nemzetünk és anyaszentegyházunk. Az államhoz való viszonyunk a törvény alapján alakult ki s a kormány részéről mindig megértésre, támogatásra és megbecsülésre találtunk. Különösen vonatkozik ez Hóman Bálint vallás és közoktatástügyi miniszterre, Fái Fáy István politikai államtitkárra és Bernáth Géza miniszteri osztályfőnökre, akik egyházkerületünk egyházi és iskolai, dologi és személyi ügyeit mindenkor nagy jóakarattal, szeretettel és támogatásra hajlandó készséggel bírálták el." Hangsúlyozza Kapi püspök, hogy a miskolci jogakadémia nagy egyházi és nemzeti értéket is jelent s megállapítja: egyformán egyházi és állami érdek, hogy törvényes alapon megerősödjék az egyház és állam egymáshoz való viszonya és egymást erősítsék a közös munkára. „A felekezeti közti helyzet változatlan képet mutat — így végzi ezt a részt Kapi püspök. Elidegenítő, vagy szembefordító jelenségek nincsenek. A református egyház velünk együtt komolyan igyekszik a testvéri viszonyt megerősíteni s azt törvényes alapokra helyezni. Közös intézkedés történt az iránt, hogy az egyházi tisztviselők házasságkötésénél is érvényesüljön a testvériség. Nem tagadhatjuk azonban: általánosságban még mindig erőtlén a közös küldetés-tudat, némelyik vidéken pedig hiányzik a testvériségnek a gyakorlati életben való megbizonyítása.”

Dr. Raffay Sándor budapesti evangélikus püspök, a bányai evangélikus egyházkerület közgyűlésén püspöki jelentésében a következőképpen emlékezett meg a Délvidék egy részének visszatéréséből egyházkerületére következett örömdetes eseményekről:

— Egyházkerületünket most érintette először az országgyarapodás örömdetes ténye. Mély-séges tisztelettel és hódolattal emlékezünk itt országunk történelmi eredményekre tekintő *kormányzójáról*, aki méltán viseli az „országgyarapító” nevet. Egyházkerületünk a délvidéki visszatéréssel a 23 évvel ezelőttőlünk elszakított gyülekezetek egy részét visszakapta. Húsvéti körlevelemben nagy örömmel és bizakodással köszöntöttem a *bácsi* egyházmegyében élő evangélikus testvéreinket. Meleg szeretettel és testvéri szívvel köszöntöm őket e helyen, úgy a magam, mint a kerület nevében. Különösen is tisztelettel üdvözlöm a jugoszláviai volt szlovák egyházkerület eddigi püspökét, Starke Sámuel főtiszteletendő úr öméltségét, bizalommal és szeretettel köszöntöm a ma is esperesi tisztelet viselő Sirka Sámuel urat és Macák Mátyás dr. egyházmegyei felügyelő urat, mint kerületünk nyolcadik egyházmegyéjének vezetőit. Magyarhoni evangélikus egyházunk

évszázadok óta testvéri közösségbe forrasztotta az ország különböző nyelvű és fajú lakosait és egyforma szeretettel elégítette ki mindegyiknek sajátos és jogos igényeit. Erről a tisztes történelmi alapról letérni ezután sem fog, hanem Krisztus evangéliumában gyökerező hivatását mindenkor igaz hűséggel és őszinte testvéri szeretettel fogja betölteni. Jelentette a püspök, hogy a Délvidékkel hazajött szlovákajkú evangélikusok, akik az összeomlás előtt a bányai egyházkerülethez tartoztak, örömmel tértek vissza a két évszázada fennálló anyakerületbe. Starke Sámuel eddigi püspök és Sirka Sámuel esperes felkeresték őt, a bányakerületi püspököt s „megértéssel és testvéri szívvel tisztázták a visszatérés minden kérdését.” Ezeknek az egyháznak államsegélyét s az egyházi tisztség-hordozók nyugdíjügyét a törvényszerű elintézésig rendezik. Raffay püspök javaslatára az egyházkerületi közgyűlés lelkes egyhangúsággal kimondotta, hogy Starke Sámuel volt jugoszláviai püspöknek püspöki címét elismeri, őt mindenki előtt a püspököt megillető tiszteletben részesíti és erről a többi egyházi hatóságokat s a magyar kir. kormányt is értesíti. „Ezzel a határozatával az egyházkerületi közgyűlés nemcsak a püspök úr öméltsége személyét, de a visszatért terület szlovák evangélikusságának egészét is meg akarja tisztelni, testvéri közösségbe visszafogadni s a magyar evangélikusság évszázados hagyományait és egységét kívánja szolgálni. (M. É.)

Eltemették Szeberényi Lajos Zsigmond felsőházi tagot. — „Pánszláv” volt-e az alföldi tótság vezére? Szeptember 25.-én délután, tizezrek részvételével kísérték utolsó földi útjára a magyar evangélikusság és az alföldi tótság nagy emberét, Szeberényi Lajos Zsigmond dr. nyug. főesperes lelkész, felsőházi tagot. A Tiszántúl több pontjáról küldöttség érkezett a vég-tisztességre, de a fővárosból is számosan jöttek el. A békéscsabai evangélikus nagytemplomban lefolyt gyászszertáson az országgyűlés felsőházát Harsányi Pál békéscsabai református esperes, felsőházi tag képviselte. Szeberényi évtizedeken át ellentétes vélemények keresztútjában állott: hatvanéves lelkészi pályája alatt nem egyszer vádolták meg „pánszláv” hajlandóságokkal. Annál érdekesebb az a jellemzés, amely az impozáns gyászoló gyülekezet jelenlétében hangzott el fölötté. A magyarországi evangélikus egyházegyetem lelkész-főtitkára, Kuthy Dezső, akit a család a magyar nyelvű gyászszertartás elvégzésére felkért, a Második Timótheusi Levél 4:7. alapján többi közt a következőket mondotta Szeberényi főesperes ravatalánál: — Népvézér volt s egész életén át harcban állt. A tót nyelv és népiség jogaiért még az első világháború előtt indult küzdelmében szerezte a legtöbb barátot s támadt legtöbb ellensége. Emiatt részesült időnkint annyira különböző elbánásban és megítélésben: volt idő, amikor börtönkapu meredt feléje és volt — a legutóbbi évtized során — amikor benn ült a magyar törvényhozás felső-

házában. E harc során értették leginkább félre mindkét oldal túlzói. Egyrészt, mert azt hitték, hogy politikai célzattal harcol, pedig mint tót evangélikus népének lelkipolitikus vezetője küzdött abban a meggyőződésben, hogy ha egy népet nyelvéből és népiségéből erőszakkal vetkőztetnének ki, az a nép könnyen meggyengül hitében és erkölcsében is. Másfelől: némelyek úgy vélték, hogy a magyar állameszme és a magyar nyelv szuverénitása ellen hadakozik. Pedig ezek mellett nagy nemzetközi nyilvánosság előtt tett hitet, — álláspontját előttem ismételtén kifejtette, aláírhatta azt minden magyar. Harcolt a nép szociális jogaiért, szociális igazságot követelt s mert népe földművelő nép, főképpen az agrárszocializmus kérdése foglalkoztatta. Ez a harc végigvonul egész életén, több értékes műben fejtette föl kutatásainak eredményeit, elveit és bocsátotta közkézre azokat a fegyvereket, amelyekkel az evangéliumi szocializmusért s ugyanezzel a szociális igazságtalanság és az álszocializmus ellen síkra kell szállanunk. Harcolt az evangéliumi hitigazságokért és az evangéliumi világnézetért s ebben a vonatkozásban olyan mesterien forgatta a fegyvert, hogy életének e kérdéssel foglalkozó főművére a világ protestántizmusa is felfigyelt olyannyira, hogy felmerült egy világnyelven való kiadásának gondolata. A szekták támadásait ugyancsak a meggyőződés és meggyőzés hatalmas erejével védte ki diadalmasan. Az egyházon belül szintén Krisztus jó vitézének bizonyult. A hagyományokért harcolt — és a romlatlan csabai nép őrzi még az atyák hagyományait! A magasabb egyházközszervezés porondján a puritanizmus mellett tört lándzsát... És most tanúul hívom fel hűveinek ravatalánál az idezarándokolt tizezreket: mint áradt szolgálatából békesség a lelkükbe-életükbe. A lutheri reformáció hamisítatlan, tisztán őseredeti tanítása folyt ajkáról: csodálatos prédikatori művészettel hirdette az evangéliumot, volt benne valami szuggesztív erő, amelyből békesség sugárzott. Kiegyensúlyozott ember volt, akiben agy, és szív, tudás és hit, a fegyverforgató harcos és a szelíd pap, a föld vándora és a menny örököse egyforma harmóniában egyesült. Aggastyán léte, hatvanéves lelkesítő szolgálat után is ifjakat megerősítő kitartással dolgozott éjszakákon át. Teste már nem bírta ezt, összeroppan, de éles elméje még alélt állapotában is fel-fellángolt, mint amikor a haldokló hős összeszedve erejét, megegyezően felemeli a kardot s a fényes pengén végigvillan a napsugár... (M. É.)

Révész Imre püspök a szegények, elhagyottak segítéséért. A Magyar Értékesítő jelenti Kisújszállásról, hogy ott az özvegy lelkésznek és lelkészi árvák javára ünnepet rendezett a Heves-nagykúnsági Református Lelkészne-Egyesület. D. Révész Imre dr. tiszántúli református püspök előadást tartott az özvegyek és árvák támogatásáról. Legyen az ember — úgymond — békében és harcban egyaránt Isten képmása. Az ilyen választás után a katona számára nincsen szebb, mint életét adni a többiekért, a családért, a közösségért. És abban a pillanatban a háború már nem ölés, hanem áldozat: oltalmazni azt, azo-

kat, akik védelmünk alá rendeltettek. A spártai anya e szavakkal adta át háborúba induló fiának a pajzsot: Ezzel, vagy ezen!... A mi napjainkban is áll e jelszó: Vagy a magyar becsület pajzsával, vagy — pajzsán... Meg kell azonban vizsgálnunk, hogy mit jelent az élet háborújának szempontjából szegénynek, elhagyottaknak, özvegynek, árvának, esetleg testileg-lelkileg megrokkantnak lenni. Amikor az Übermensch-et kutatják, a molochot bálványozzák, ugyanakkor Indiában olyan máglyát is raknak naponként, amelyen férjük után özvegyet égetnek el; a társadalom tudtukra adja, hogy szálljanak máglyára, már „nincs rájuk szükség”. Ezzel a szörnyű babonával szemben, a mi európai szféránkban hadd hivatkozzam a nemzet érdekére: ha a társadalom például ezer özvegy kezéből kiesni engedi a kenyeret, nem esik-e ki a kenyér ugyanannyi gyermek szájából is?! Az özvegyek ennek a nemzetnek is sok derék fiat neveltek már szent fegyelemmel és imádságos könnyhullatással.

Az Országos Protestáns Napok munkarendje. Megkezdődtek az Országos Protestáns Napok, melyeknek rendezői Samarjay Lajos titkos tanácsos és Kiss Roland ny. főispán. Október 26-án vasárnap az összes budapesti protestáns istentiszteleteken a nagy egybeseregülésre való emlékezéssel kezdődött az ünnepi hét. A Deák-téri evangélikus templomból rádiópredikációt mondott Dr. Raffay Sándor püspök. 27-én a református lelkipásztori értekezlet kezdődik, e tárgyakról: Széchenyi István és a magyar református egyház. Mit tehetünk az új európai rend kialakításáért. A reverzális, mint magyar kérdés. A református egyház missziója — ma. Ugyanezen naptól kezdve november 2-ig, vasárnapig országos protestáns külmisziói tanfolyam a Fóti-úti evangélikus templomban. 28-án lesz a Protestáns Irodalmi Társaság egyházzenei szakosztályának tanácskozása és a Soli Deo Gloria Diákszövetség „délvidéki est”-je a Zeneművészeti Főiskolán, továbbá a Prot. Irodalmi Társaság ünnepe a theológián, a protestáns tudományos és művészeti élet kiválóságainak szereplésével. 29-én a református egyház missziói előadóinak megbeszélése, az Országos Református Jóléti és Gazdasági Társulat s az Országos Református Lelkészegyesület választmányi- és közgyűlése, a „SDG”-gyűlése, a protestáns cserkésztestek országos összejövetele, este Dr. Kovács Sándor evangélikus püspök rádióelőadása „Magyar reformátorok” címmel, Gulyás Károly dr. igazgató rádióelőadása a marosvásárhelyi Teleki-théatról s a Korál-Kamaratársaság és a Nagykőrösi Kántus egyházzenei ünnepe a Zeneakadémián. 30-án párhuzamosan ülésezik nyolc értelmiségi csoport, hivatáskörök szerint, az illetékes hivatáskör kitűnő képviselőinek elnöklésével; mindegyik értekezletnek két tárgya lesz: az egyik „A Biblia

a jogász (ill. orvos, tanár, mérnök, újságíró stb.) kezében“, a másik: „Protestánsizmus és hivatástudat.“ A protestáns lelkészgyűlés a multszázadbéli uniós törekvésekről is megemlékezik, e gondolat felvetődésének századfordulója alkalmából. Ugyane napon az egyetemi és főiskolai hallgatók, délután az alsó középiskolások konferenciájának, majd a Magyar Művelődés Házában protestáns irodalmi- és művészt, Ravasz László dr. református püspök, Makkai Tándor dr. egyet. tanár, Tasnády Ilona, Nagy István, Lehotay Árpád, Somody Pál színművészek, Koréh Endre, Palló Imre dr. operaénekesek, a nagykőrösi énekkar és Kemény János báró, az Erdélyi Helikon elnökének közreműködésével. 31-én az összes budapesti református templomokban ünnepi istentiszteletek, majd a templomok előtt a protestáns cserkészek koszorúzó futárlánca indul nagyjaink emlékműveihez. A felső-középiskolások gyűlése, a Magyar Evangéliumi Munkásszövetség országos értekezlete, este pedig a pesti Vigadóban a hagyományos reformációi emlékünnepe, Túróczy Zoltán evangélikus püspök és mások beszédével. November 1-én délután nagy női gyűlés a Deák-téri díszteremben, Szász Béla dr.-né elnököl, Gyárfás Pálné „Mit tettek az erdélyi protestáns nők a 22 éves román elnyomás alatt“, Szentmihályiné Szabó Mária „Mit tenne ma Lorántffy Zsuzsanna“ címmel ad elő. November 2-án a templomokban hálaadó megemlékezések, este az „OPN“-t rendező Országos Bethlen Gábor-Szövetség egyházvédelmi gyűlése, Raffay püspöknek a magyar bibliaterjesztésről hirdetett előadásával s ennek megbeszélésével. (M. É.)

D. Révész Imre tiszántúli püspök körlevele. D. Révész Imre dr. tiszántúli református püspök — hangsúlyozva, hogy a fizetésemelés és az egyházi alkalmazottak kérdésében a legszélesebb publicitást tartja kívánatosnak — a presbiteriumokat külön is felhívta annak tudomásulvételére, hogy az Egyetemes Konvent elnökségi tanácsa a felvetett kérdésre: a köz- és magánalkalmazottaknál végrehajtott fizetésemelés mi módon terjesztessék ki az egyházi alkalmazottakra, a következő határozatot hozta: „Az elnökségi Tanács a felvetett kérdésre vonatkozóan megállapítja, hogy az egyházi alkalmazottak nem tartoznak sem a köz-, sem a magánalkalmazottak csoportjába s így rájuk a köz- és magánalkalmazottak illetményeire vonatkozó kormányrendeletek jogilag nem vonatkoznak. Minthogy azonban az említett kormányrendeletek az általános gazdasági helyzet mérlegelése alapján adattak ki s ennek megfelelően igyekeztek a köz- és magánalkalmazottak illetményeit a változott viszonyokhoz képest emelni, az Elnökségi Tanács véleménye szerint a jogi kötelezettség elismerése nélkül is fennáll az egyházak erkölcsi kötelezettsége abban az irányban, hogy a díjlevéllel el nem látott állá-

sokon működő egyházi alkalmazottak illetményeit a változott viszonyoknak megfelelően anyagi erejükhez képest igyekezzenek rendezni. A díjleveles állásokon működő egyházi tisztviselőkre ez a megállapítás csak annyiban vonatkozik, amennyiben illetményeik a tisztviselői illetmények csökkentése során a tisztviselőkéhez hasonló módon csökkentés alá vonattak.“ A magam részéről ebből a határozatból természetesen következőnek látom — folytatja Révész püspök a presbiteriumok számára azt az elkötelezést, hogy mindenütt, ahol ez a kérdés a helyzet kényszerűsége folytán fölvetődik, igyekezzenek a megértés és méltányosság testvéri szellemében jóelőre bevágni az útját annak, hogy esetleg még súlyosbodó helyzetben a gyűlekezet lelki életét talán hosszú időre feldúló javadalmi harc induljon meg. Minden félreértés elkerülése végett még külön is rá kívánok mutatni arra az egyébként magától értetődő körülményre, hogy az itt ajánlott méltányos és megértő rendezés csak a készpénz-javadalmakra, illetőleg a javadalmak készpénzbeli részére kell, hogy kiterjedjen, mert a részben vagy egészben terményjavadalommal bíró tisztviselők a terményárak emelkedése folytán javadalmuk e részére nézve nem jutnak zavarba. Azt is magától értetődőnek látom, hogy a javadalmak államtól kapott esetleges kiegészítése (kongrua, korpótlék, családi pótlék) terén a drágaság folytán előálló értékcsökkenésért való kárpótlás nem lehet az egyházközségek feladata. (MÉ.)

A királyhágómelléki reformátusok lapja beolvadt az országos „Református Jövő“-be. A királyhágómelléki református egyházkerületnek a megszállás ideje alatt rendkívül értékes szolgálatokat tett néplapja, a Nagyváradon megjelenő „Református Jövő“ október elsejével egyesült a budapesti „Református Jövő“ című, Péter János lelkész szerkesztése alatt álló országos újsággal. A nagyváradi lap kilenc évvel ezelőtt indult meg, éppen abban az időben, amikor a trianoni békeparancs a legmaradandóbb történelmi döntésnek látszott, amikor a Romániához csatolt magyarok számára már egyre reménytelenebbnek ígérkezett a jövő. Sok drága lelket mentett meg ez a lap a hitetlenségbe való belemeredéstől, az idegen tengerben való elsüllyedéstől és most, az egyesüléssel ismét izmosodott egy nagy közös eel szolgálatában a magyar reformátusság összefogása. (MÉ.)

Érdekes székfoglaló. Az ismert gazdaságpolitikust, Gesztelyi Nagy László dr. országgyűlési képviselő, mezőgazdasági kamarai igazgatót tanácsbírájává választotta a kecskeméti református egyházmegye s az új tanácsbíró, az egyházmegyének Szolnokon tartott közgyűlésén, esküvétele alkalmával igen érdekes székfoglalót mondott.

— Ha sablonszerűleg akarnám ezt a tisztséget megköszönni, — így szólt — akkor szokás szerint azt kellene mondanom, hogy „köszönöm

ezt a nem várt megtiszteltetést." De én nem ezt mondom, hanem kijelentem: vártam és fiatal jogászkorom óta készültem rá, hogy engem az én anyaszentegyházam munkára, szolgálatra elhív és igénybevesz. Úgy hiszem, kevesen vannak ebben az országban a református világjak közül, akik tudatosan, tervszerűen, komolyan, belső átérzéssel készültek volna az egyházi munkában való részvételre, mint csekélységem. Ezt őszintén meg kell vallanom, ez nem szegény, mert úgy érzem, hogy Isten országának ezirányú szolgálatára is fel kell készülnünk. Határozott, bátor, hitvalló, hívő egyénekre és hívő életekre van szükségünk, akik „nem szegyenlik a Krisztus evangéliumát”, akik még akkor is ki mernek állni a maguk hitének igazsága mellett, ha azzal esetleg hátrátétel jár. A vallásoktatás kérdését tartom egyik legfontosabb feladatnak: öntudatos református egyéneket nevelni csak ezen az úton lehet, úgy, ha foglalkozunk velük és öntudatosítjuk bennük a hitet, amely esetben kevesebb lesz a kárunkra adott reverzális és hitében megtántorodott református. Az egyház szociális feladatait elsősorú kötelességnek kell ismernünk, nemcsak a gyengébbek, a szegényebbek iránt, hanem a kisebb, nehezebb sorsban lévő falusi gyülekezetek iránt is. Bevallom, nem vagyok a mai egyházi adózási rendszernek hive, amint azt már sokszor megírtam: törekednünk kell — még áldozatok árán is — arra, hogy az „egymás terhét hordozzátok” elve az egyházak, gyülekezetek egymásközötti életében is érvényesüljön. A lelkészek tekintélyének megvédését minden eszközzel munkálni kívánom. Ma az a helyzet, hogy nagyon sok világi hivatalban vagy egyéb világi érintkezésben a lelkészek nincsenek kellőleg megbecsülve, pedig nemcsak a falvakban, hanem a városokban is a lelkészi diploma az egyik legmagasabb képesítés, mert négyévi theologia után a káplánvizsga, a kétévi káplánoskodás után pedig még külön lelkészvizsga jön. De szeretném azt kérni, hogy a lelkészek maguk is kövessenek el mindent sajátmaguk és rendjük tekintélyének megvédése érdekében.

A szovjetoroszországi harcokban kitüntetett lelkész. *Halász Kálmán dr. evangélikus segédlelkész — akit a bányakerületi püspök csak nemrég blózt meg a budapesti IX. kerület evangélikusainak egyházzá szervezésével — a szovjetoroszországi harcokban tanított bátor magatartásáért, parancsnoksága útján a legfelsőbb szolgálat nevében dicsérő elismerésben részesült. (MÉ.)*

Protestáns egyházzenei tanszak a Zeneakadémián. A protestáns egyházi körök régi kívánsága teljesül: megnyílik a Zeneművészeti Főiskola protestáns egyházzenei tanszakának újjászervezett formája, amely a kántorképzés és a zeneművészet követelményeit egyezteteli össze. Eddig a felvételi vizsga magasabb zenei követelményei miatt 12 év alatt csak két növendék szerezt meg e képesítést. A tanszak éppúgy, mint a római katolikus, négy évfolyamú. A második év után a nö-

vendék végbizonyítványt kap az egyházi zenéből — ez a továbbtanulást teszi lehetővé — a negyedik év után pedig egyházi karnagyi oklevelet. Az újrendszerű egyházzenei tanszak terve jóváhagyás végett most járja az egyházi hatóságokat. (MÉ)

A tanítóbajok orvoslásával segíteni lehetne a tanítóhiányon. A Magyar Értesítő jelenti Hajdusoboszlóról, hogy az Országos Református Tanítóegyesület ott elnökségi értekezletet tartott, 29 egyházmegyei tanítóegyesület és az ORTE részéről 43 tag képviselőtének bevonásával. Ormós Lajos, az ORTE elnöke vezette a háromnapos megbeszélést s a következő főbb megállapításokat tették. Mindenekelőtt a kántortanítói munka külön díjazását kívánták, húszéves óhaja ez már a tanító-ságnak: ne legyen a tanítónak díjazatlan kötelessége a kántori munka, ezt külön honorálják. Körülbelül hatszázezer pengőbe kerülne évenként az ügy rendezése. A továbbiakban kimutatták, hogy az átlagos tanítói fizetésemelés messze elmarad a tényleges drágaság mögött. Hogy nincs elég pályázó a kántortanítói állásokra, ez jórészt az anyagiakon mulik. Az elnökségi értekezlet úgy véli: ismét kívánatosná kell tenni a tanítói pályát, különösen a kezdőfizetéseket elfogadhatóbb mértékben szabni meg. A felekezeti tanítók jussanak hozzá mindazokhoz a kedvezményekhez és javadalmakhoz, amelyeket az állami tanítók élveznek. Rámutatott még az ORTE a tanügyi igazgatás és az egyházi képviselők körében való hiányokra s a népiskolai szolgálati pragmatika korszerű módosítását is kéri.

Hős honvédeinkért imádkoznak naponta a debreceni református iskolákban. *A Magyar Értesítő jelenti Debrecenből, hogy az ottani, száztagú református tanítótestület Szendy István igazgató-tanító elnöklésével tartott közgyűlésén — miután kiosztották a Vöröskereszt-kittüntetések — egyhangú lelkesedéssel fogadták el a debreceni református tanítók vívő Nagy Pálnak azt az indítványát, hogy a harctéren küzdő hős honvédeink életéért naponta imádkozzanak iskoláinkban. A közgyűlési határozat értelmében a mai naptól kezdve mind egyik debreceni református népiskolában a reggeli megnyitó és a déli tanítás-utáni fohászt követően imádkoznak hős honvédeink életéért és igazuk győzelméért.*

Az Országos Református Szeretetszövetség a magyar kálvinisták között valóban korszakos és példaadó munkát végez a krisztusi jóság gyakorlásával. Ez időszerint 52 intézetében mintegy 1700 árva, aggot és szellemileg fogyatékos gondoz s ha valamikor, most fokozott mértékben szükség van minden irgalmas lélek segítségére, hogy gyámoltjainak ellátását biztosítani tudja. A Református Országos Zsinat rendelkezéséhez képest az év második októberi vasárnapján minden magyarországi református templomban s valamennyi iskolában erről a szeretetmunkáról emlékeztek meg. (MÉ.)

Szerkesztésért felel: DR. TAVASZY SÁNDOR.

Felölös kiadó: BEKESS KÁROLY.

Nyomatott a Jordáky-nyomdában Kolozsvár, Hitler-tér 13.

Felölös vezető: Jordáky Lajos.